

Andmekaitse Inspektsiooni täiendavad seisukohad uue andmekaitseõiguse kontseptsiooni asjus

22.06.2017

Täienduseks Justiitsministeeriumis 27.04.2017 koostatud [kontseptsiooni](#) kohta 25.05.2017 esitatud inspektsiooni [seisukohtadele](#):

1. Turvakaamerate sätted riigisiseses rakenduseseaduses

Turvakaamerate kasutamise õiguslik alus tuleneb täna Isikuandmete kaitse seaduse sättest (IKS, täpsemalt § 14 lg 3). EL isikuandmete kaitse üldmääruse 2016/679 jõustumisel saab alus tulla üldmäärusest. Selleks oleks:

a) avaliku ülesande täitmine, avaliku võimu teostamine (nt. korrakaitseasutuste turvakaamerad Korrakaitseseaduse alusel),

b) juriidiline kohustus (nt. kaamerad kasiinodes Hasartmänguseaduse alusel), kuid

c) üldjuhul on aga aluseks isikute ja vara kaitsest tulenev õigustatud huvi, mis kaalub üles kaamera vaatevälja jäänute privaatsusriive. Õigustatud huvi võib samaaegselt hõlmata mitut eesmärki – niihästi tavapärasest turvakaamera eesmärki (isikute ja vara kaitse) kui ka näiteks töökorralduse ja töösuhete alaseid eesmärke (tööprotsesside ja personali tegevuse jälgimine).

Kuigi kaamerate tavapärase kasutamise alused on ammendavalt loetletud üldmääruses, soovitan riigisisese rakenduseseadusega sätestada reeglid kaameraga jälgitavate inimeste teavitamise kohta. Täna IKS üldmäärusega asendamisel jääks see aspekt katmata.

Täna võrreldes vajame täiendavaid teavitusreeglid, katmaks jälgimisseadmestiku kasutamist töösuhetes ja töökorralduses. Täiendav vajadus tuleneb sellest, et õigustatud huvi võimaldab kaameraid kasutada paindlikumalt kui seni, kuid see riivab püsiva(ma) jälgimise tõttu töötajate privaatsust tugevamalt kui korraks turvakaamera vaatevälja läbivaid kolmandaid isikuid. Tegemist oleks riigisiseste täpsemate reeglitega üldmääruse art. 88 mõttes.

2. Teadusuuringute loamenetlus

Teatud paindlikkus isikuandmete kasutamisel teadusuuringuteks on vajalik. Praegu võimaldab seda IKS § 16. Justiitsministeerium nõustus selle paindlikkuse säilitamise vajadusega. Lahenduseks oleks olemasolevate reeglite lülitamine rakenduseseadusse.

Juhin tähelepanu, et kehtivate reeglite ületõstmisega tuleb kaasa üks lahendamist vajav rakendusprobleem. Uuringuloa mõte on anda uuringu tegemiseks õiguslik alus, kui uuringuks kasutatakse tuvastatavaid isikuandmeid. Kui uuringus kasutatakse umbisikustatud (anonüümitud) andmeid, siis see ei käi loakohustuse alla. Isikuandmete töötlemist sel juhul ju ei toimu.

Paraku küsitakse uuringuluba tihti selleks, et andmeandjal (nt. tervishoiuteenuse osutajal, registrit pidaval asutusel) oleks alus andmeid uuringu tegijale anda – kuigi ta annab andmed üle juba umbisikustatud kujul. Nii sugune loamenetlus on ilmses vastuolus seaduse mõttega, kuid ilma selleta jääksid paljud uuringud lihtsalt tegemata.

IKS § 16 reeglite ülevõtmisel rakendusseadusse vajab see küsimus lahendamist. Teadusuuringuteks andmete andjad vajavad ilmselt seadusandja tuge üldmääruse art. 5 lg 1 punktis „b“ ja artiklis 89 lubatu realiseerimiseks.

3. Inspeksiooni andmekogu

Selgitasin 25.05.2017 esitatud [seisukohtades](#) (ptk 7.1, p. 2c“, lk 10) inspeksiooni andmekogu vajalikkust. Kuna sel on suur mõju asutuse töökoormusele ning see vajab rakendusseaduses kajastamist, siis täpsustan:

a) andmekogu kaudu saaksid andmetöötledjad esitada üldmäärusega ettenähtud teateid:

- rikkumisteateid art. 33 alusel ning
- andmekaitseametniku (-spetsialisti) määramise teateid art. 37 lg 7 alusel;

b) põhiline töomahu kasv tuleb rikkumisteadetelt. Briti ja Hollandi kogemuse kohaselt toob suure trahvi ähvardusel rikkumisteade esitamise kohustuse laiendamine kõigile andmetöötlejatele kaasa suure sissetuleva dokumendivoo, millest lõviosa on pisijuhtumid, kus andmekaitseasutus võtab juhtumi passiivselt teatavaks;

c) niihästi teadete esitajate halduskoormuse kui inspeksiooni töökoormuse mõttes on parim lahendus portaal, mis automaatselt tuvastab esitaja, andmetöötledja ja nendevahelise seose ning laseb siis täita veebipõhise küsimustiku, kus vigade tegemise võimalus on infosüsteemi enda filtritega minimeeritud,

d) sel juhul ei pea teadete esitajaid peale esitamist enam koormama inspeksiooniga suhtlemisega ning inspeksioon ise ei pea kõiki esitatud dokumente sisuliselt kontrollima – v.a. neil vähestel juhtudel, kui infosüsteem kvalifitseerib esitatud sündmuse erakorraliseks;

e) AvTS § 12 lg 2.1 kohaselt vabaneb inspeksioon ka teadete kohta dokumendiregistrisse info kandmise kohustusest; lisaks võimaldab andmekaitse spetsialistide hõlmamine andmekogusse luua rikkumisteade esitamiseks täiendava automaatkontrollitava esindusõiguse;

f) rikkumisteade puhul oleks eelduslikult suurem osa esitatud teabest juurdepääsupiiranguga (eeskätt turvameetmete kirjelduse kaitseks, samuti võib olla vaja kaitsta ärisaladust või konkreetseid isikuandmeid);

g) andmekaitse spetsialistide teave oleks avalik. Tegemist on infoga tööalase suhte kohta, mis ei riiva eraelu ega sisalda tundlikke isikuandmeid, seega ei vaja see ka juurdepääsupiirangut;

h) lisaks oleks andmekaitse spetsialistide teabe avalikkus kasulik, sest see:

- aitab sotsiaalse kontrolli abil paremini tagada nendest teavitamise kohustuse järgimist,
- samuti aitab sotsiaalse kontrolli abil parandada andmekvaliteeti (isik vahetunud, kontaktandmed muutunud),
- loob avalikkusele kättesaadava keskse andmeallika kõigi tegutsevate andmekaitse spetsialistide ja vastavate andmetöötledjate kohta – ilma selleta tuleks sama infot otsida kõigi asustuste ja ettevõtete käest eraldi, kes spetsialisti omamise kohustuse alla käivad või võiksid käia,

- aitab kaudselt kaasa andmekaitespetsialistide professionaliseerumisele.

Inspektsioon vajab Justiitsministeeriumilt kiiresti kindlust andmekogu pidamise ning portaali põhise esitamise sätete asjus – vastasel juhul ei jõuta infosüsteemi õigeaegselt käiku võtta.

4. Teenustasud

Inspektsiooni põhilised tegevused (analüütika, järelevalve, nõustamine, rahvusvaheline koostöö jm) peaksid olema kaetud riigieelarvega. Samas kirjutab üldmäärus ette teatud toiminguid,

- mis on kulukad ning vajavad välise ekspertide kaasamist,
- millest saavad otsest kasu kas ettevõtjad äritegevuses või füüsilised isikud kutsetegevuses ning
- mille esinemise sagedus ja maht on ette ennustamatu.

Pean silmas sertifitseerimisasutuste akrediteerimist ning toimimisjuhendite järgmise järelevalvaja akrediteerimist (üldmääruse art. 40-43).

On mõistlik, et niisuguste toimingute eest tasub toimingu taotleja teenustasu, mis katab andmekaitseasutuse mõistlikud kulutused taotletud toimingu tegemiseks. Võrdluseks – teatud juhul võimaldab üldmäärus võtta teenustasu ka muude taotluste puhul (üldmääruse art. 57 lg 4 nimetatud põhjendamatud ja ülemäärased, eelkõige korduvad taotlused – ilmselt peetud silmas nii kaebusi kui ka selgitustaotlusi).

Kuna akrediteerimisel on tegevusloa tähendus, siis oleks selle eest võetaval tasul selgesti avalik-õigusliku rahalise koormatise iseloom. Niisiis saab sellist tasu võtta üksnes seadusandja määratud juhul ja ulatuses.

Andmekaitsepetsialistide eksamineerimine (atesteerimine) on sarnane akrediteerimisega ses mõttes, et ta on kulukas, vajab ekspertide kaasamist, eksamineeritavad saavad sellest kasu ning maht on raskesti ennustatav.

Samas üldmäärus sellist eksamineerimist ei nõua ning ka inspektsioon ei soovita seda rakenduseseadusega kohustuslikuks teha (v.a. võib-olla avaliku sektori asutustele). Seega eksamineerimise puhul ei ole vaja (täpseid) seadusesätteid korralduskulusid katva teenustasu kohta.

5. Avaliku teabe seaduse muudatused

Andmekaitse uue õigusraamistiku rakendamine tingib muudatusi ka avaliku teabe seadusse. Täienduseks varem kirjutatule mainin vajadust kaaluda:

- kas asutuste dokumendiregistrite võrgupõhises avalikus vaates info avaldamine on alati mõistlik? Pean silmas dokumendisarju, kus kõik dokumendid on juurdepääsupiiranguga, kus dokumendi saatja/saaja kui füüsiline isik on anonüümitud (initsiaalid, „eraisik“ vms) ning kus ka dokumendi pealkiri on piiranguga sisu kaitseks mittemidagiütlev („selgitustaotlus“, „vastus“). Niisugused dokumendisarjad on esiteks asutuse ja eraisikute vaheline kirj vahetus ning teiseks sotsiaaltoetuste määramise

otsused. Anonüümse mittemidagiütleva sisu tõttu on selliste mahukate sarjade metaandmete internetis kättesaadavaks tegemine kaheldava kasuga, kuid kõrge lekkeriskiga;

- kas avaliku sektori palgaandmete avalikkus on seaduses piisavalt selgesti sätestatud? Inspeksioon on seisukohal, et avaliku sektori palgaandmed on avalikud osalt veebis avaldamisega (kõrgemad ametisikud), muus osas teabenõude korras. Seda sõltumata sellest, kas tegu on ametniku või töölepingulise töötajaga. Kuna asjaomased sätted ei ole piisavalt selged ning on aastate jooksul tekitanud püsivalt vaidlusi, siis võiks olla otstarbekas sellises suure ühiskondliku mõjuga küsimuses täpsustada seadusandja tahet.

Viljar Peep,
peadirektor